

(1819-1897)

**«Перший перекладач
«Біблії»**

*Український письменник, критик,
педагог*

**Пантелеймон
Куліш**

До 205-ї річниці від дня народження

Пантелеймон Олександрович Куліш народився 8 серпня 1819 р. на хуторі біля м. Воронежа теперішньої Сумської області в козацькій родині. Навчався в повітовому училищі Новгород-Сіверська. У 1836 р. закінчив п'ять класів Новгород-Сіверської гімназії.

Протягом 1839-1840 рр. Куліш навчався на філософському та юридичному факультетах Київського університету, але не закінчив його.

У 1841 р. написав прозові твори «Циган», «Огненный змей. Повесть из народных преданий». У 1841-1845 рр. Куліш викладав російську словесність у Луцькій, Київській, рівненській та Петербурзькій гімназіях. Підтримував діяльність Кирило-Мефодіївського братства. У 1846 р. письменник опублікував «Повість про український народ», яка зіграла не останню роль у справі його арешту.

22 січня 1847 р. одружився з сестрою В. Білозерського – Олександрою Михайлівною (літературний псевдонім – Ганна Барвінок), боярином на цьому весіллі був Т. Шевченко.

У квітні 1847 р. у Варшаві, де за відрядженням Петербурзької Академії вивчав слов'янські мови та культури, письменник був заарештований у справі Кирило-Мефодіївського братства і висланий спочатку до Вологди, а потім до Тули із заборонаю писати й друкувати. Протягом 1847-1850 рр. Куліш перебував на засланні, працював державним службовцем.

У 1851 р. він повернувся до Петербурга, працював урядовцем у Міністерстві державного майна.

У 1856 р. письменник отримав дозвіл друкуватися.

Впродовж 1856-1857 рр. вийшли два томи етнографічно-фольклористичної, історіографічної, літературної збірки «Записки о Южной Руси», в якій Куліш запровадив новий правопис – «кулішівку», яка лежить в основі сучасного українського правопису. У 1857 р. було відкрито «Друкарню П.О. Куліша», в якій вийшов альманах «Хата»; для школярів читанка «ГраMATка» та український буквар. Письменник доопрацював редакції роману «Чорна рада» українською та російською мовами (перша редакція 1846. Не вийшла друком через арешт автора і заборону його творів). У 1861-1862 рр. Куліш брав участь у виданні першого загальноукраїнського часопису «Основа», який на той час став осередком національного руху, надрукував в ній історичні нариси «Хмельниччина», «Виговщина», публіцистичну працю «Листи з хутора». У 1862 р. письменник видав збірку поезій «Досвітки».

Протягом 1864-1868 рр. Куліш працював у Варшаві штатним чиновником Установчого комітету, який здійснював русифікаторську політику серед поляків, потім, у 1873-1875 рр., служив у Міністерстві шляхів сполучення. У 1874-1877 рр. Куліш видав тритомне дослідження «История воссоединения Руси», яке викликало обурення української громадськості.

У 1882 р. письменник видав збірку «Хуторна поезія». Наступного року Куліш відійшов від громадської діяльності й, усамітнівшись у маєтку дружини на хуторі Мотронівка (тепер у складі с. Оленівка Чернігівської області), присвятив себе літературній та науковій праці.

У 1893 р. письменник видав збірку поезій «Дзвін», а у 1897 р. вийшла збірка «Позичена кобза».

14 лютого 1897 р. Пантелеймон Куліш помер на хуторі Мотронівка, де й похований.

П. Куліш є автором поетичних збірок «Досвітки», «Хуторна поезія», «Дзвін», «Хуторні недогарки», роману «Чорна рада», оповідань «Орися», «Дівоче серце», «Гордовита пара», драматичних творів «Байда, князь Вишневецький», «Петро Сагайдачний», «Цар Наливай»; перекладів та переспівів творів європейської та російської літератур, наукових та публіцистичних праць. Перші прозові твори Куліша відносяться до початку 40-х рр. ХІХ ст., коли він збирав і досліджував фольклор. Твори цього періоду являли собою або літературну обробку фольклорного сюжету («Циган» -- про п'яничку, котрий спросоння уявив себе поміщиком, і його пригоди), або поєднання за допомогою нескладного сюжету народних повір'їв, переказів («Огненный змей. Повесть из народных преданий»); іноді це були ідилічні картини з життя заможної козацької верхівки, романтизація українського патріархального побуту («Орися», 1844). У 40-х роках Куліш працював також над романом «Чорна рада», окремі розділи якого публікувалися (1845-1846) у російських журналах «Современник» і «Москвитянин». Перший в українській літературі соціально-історичний «Чорна рада» (1843-1857) відомий у російському і українському варіантах. Згадки про роботу над твором зустрічаються у листах автора до М. Погодіна, у яких твір фігурує під назвою «Сотник Шрамко і його сини». З російського варіанта роману відомі лише окремі уривки. Поштовхом до написання твору послужила повість М. Гоголя «Тарас Бульба», український фольклор і, в першу чергу, опис ніжинської «Чорної ради» 1663 р. в «Літописі самовидця», де було зазначено: «Року 1663

Зараз по весні заводиться новее лихо, чого за інших гетьманів не бувало, то ест чорной ради. [...]...І скоро тая рада стала, і боярин вийшов з намету і почав читати грамоту і указ його царського величества, не дано того скончити, ані слухаючи письма царського величества, зараз крик з обох сторон о гетьманство. Одні кричать:

-- Брюховецького гетьманом!

А другія кричать:

___Сомка гетьманом!

І на сталець обоїх сажають. А далі і межі собою узяти битися, і бунчук Сомков зламали, заледво Сомко видрався през намет царський і допав коня. І іная старшина. А інших позабивано до кілька чоловіка. І так сторона Сомкова мусила уступати до табору свого, а сторона Брюховецького на сталець всадили Брюховецького, зопхнувши князя, і гетьманом окрикнули, давши оному булаву і бунчук в руки.

...много козаков значних чернь позабивала. Которое забойство три дні тривало...»

Тобто П. Куліш звернувся до подій, що відбулися в Україні після смерті Богдана Хмельницького. Від різних соціальних верств на гетьманство були висунуті Павло Тетеря, Яким Сомко, Іван Брюховецький. Останній, зарцчившись підтримкою «низів», здобув булаву, стративши після цього Сомка та його прибічників. Звертаючись до складної історичної доби, автор свідомо брався до змалювання не окремих епізодів боротьби, а цілісного,

майже всеохоплюючого показу української дійсності тих часів (у романі діють гетьмани, старшина, городове козацтво, січовики, низовики, міщани, селяни).

У творі яскраво відсутні авторські симпатії і антипатії. Будучи виразником інтересів старшини, городового козацтва, кармазинників. Куліш не приховує симпатій до Сомка, ставленика найзаможнішої частини українського суспільства, до попа-полковника Шрама. Але письменник змальовує і «тяжко грошовитого» пана Череваня, і справжнього магната Гвинтовку. Соціально диференційовано показав Куліш ту частину суспільства, що підтримувала Брюховецького. Тут старі мудрі січовики і молоді недосвідчені запорожці, селяни й міщани, навіть старшини. Одних Брюховецький приваблює простотою і доступністю, інші, к Гвинтовка, роблять на нього ставку, використовуючи момент, орієнтуючись в обстановці; Треті сподіваються помститися багатіям і пограбувати городову заможну старшину.

Система образів роману відповідає основному завданню твору – показати боротьбу за припинення чвар в Україні, за її єдність.

Вадливим для розкриття ідеї твору є образ Сомка. Можна навіть говорити, що Сомко – ідеал гетьмана, з точки зору Куліша, носій думок автора. Сомко бореться за міцну державу, запорукою якої має стати гетьман, він мріє про об'єднання України, в якій інтереси старшини, а не «низів», будуть найголовнішими. Брюховецький – прямий антагоніст Сомка. Він лукавий, підступний, хитрий і підлий. Хоч Куліш змалював постаті авантюриста Брюховецького і його прибічників дещо однобоко, свідомо перебільшивши їх негативні риси, роман звучить досить реалістично. А змалювання образів у творі являє собою безумовно досягнення української прози на даному етапі розвитку великого епічного жанрового різновиду. Твір «Чорна рада» був першим романом в українській літературі і став школою для наступних поколінь.

З книги: **Усі українські письменники/упор.: Ю.Хізова та В.Щоголева.-- К.: ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005**

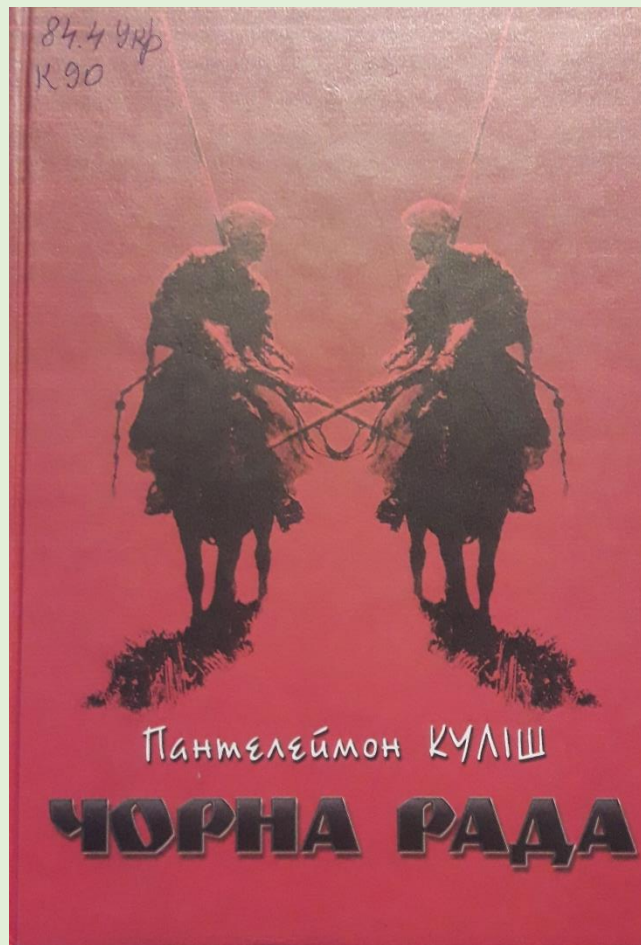
Перший повний переклад Біблії українською мовою здійснив Пантелеймон Куліш. Свою працю він розпочав в У 60-х роках ХІХ ст. До нього приєднався Іван Нечуй-Левицький. 1869 р. вони залучили до перекладу Івана Пулюя, відомого вченого-фізика, що мав глибокі знання з богослов'я. У 1881 р. Наукове товариство імені Шевченка опублікувало у Львові Новий Заповіт у їхньому перекладі. Праця над Старим Заповітом тривала. Загадкова листопадова пожежа 1885 р. у Кулішевому хуторі Мотронівка стала трагічною сторінкою в історії української Біблії, під час пожежі згорів рукопис перекладу Старого Заповіту. Перекладачі знову починають працювати над перекладом Старого Заповіту з самого початку. Завершив переклад уже після смерті П. Куліша І. Пулюй. Лише 1903 р. Британське та закордонне біблійне товариство видає першу повну українську Біблію («Святе письмо Старого і Нового Завіту») у перекладі П. Куліша, І.Нечуя-Левицького та І. Пулюя. Біблія в перекладі Куліша, Пулюя та Нечуя-Левицького перевидавалася 1912 року у Відні, у 1921 і 1930 роках у Берліні, 1947 року в Нью-Йорку та Лондоні. На теренах України, в Києві, Кулішевий переклад вперше був виданий лише у 2000 році.

Книги Пантелеймона Куліша, які зберігаються в бібліотеці інституту

Куліш П.Твори: у 2 т. Т.1 Поезія. Т.2 Чорна рада. Хроніка 1663 року. Оповідання, Драматичні твори, статті та рецензії / П. Куліш. – К.: Дніпро, 1989

Художня спадщина, зокрема оригінальні поетичні твори українського письменника (1819-1897), постаті складної, суперечливої у своїх поглядах, дозволяє повніше уявити літературний процес 30-60-х років 19 ст., що виразно відбив у собі соціально-класові протиріччя того часу, зіткнення ідей, поглядів. До другого тому увійшов перший український соціальний роман, оповідання, драматичні твори та літературно-критичні виступи письменника.

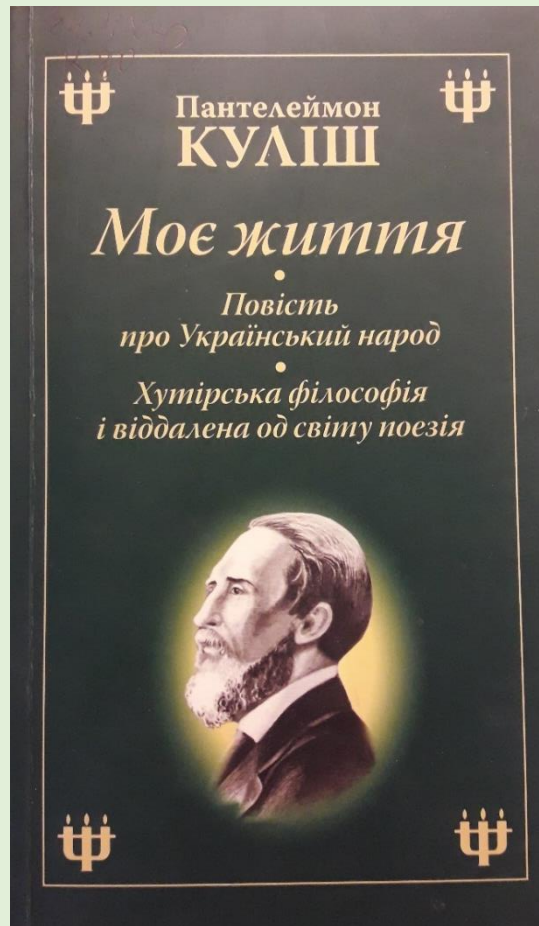
Куліш П. Чорна рада: роман / П. Куліш; передм. Л.Яхно. – К. ВАТ «Київська правда», 2003. – 184 с.

«Чорна рада» -- перший соціально-історичний роман в українській літературі. Відтворює події, пов'язані зі складною політичною боротьбою в нашій країні періоду 1663 року. Захоплюючий сюжет, яскраві колоритні образи, чітка композиція, багатство мови – характерні ознаки цього твору. До книжки включено також оповідання «Орися» та «Півпівника».

Куліш П. Вибрані твори / П. Куліш; упоряд. текст., передм. та прим. І.М. Андрусяка.
– Харків: Ранок, 2009. – 320 с. – (Українські класики)

Микола Хвильовий якось сказав про Пантелеймона Куліша: «Тільки його можна вважати за справжнього європейця, за ту людину, яка наблизилась до типу західного інтелігента». Свого часу П. Куліш обрав для себе кумира – англійського письменника, майстра історичного жанру Вальтера Скотта. У своїй творчості Куліш намагався наслідувати літературні прийоми В. Скотта. Читач знайде у книзі цікавий історично-соціальний роман «Чорна рада», оповідання «Орися», «Гордовита пара», «Дівоче серце», поетичні твори та ін.

Куліш П. Моє життя. Повість про Український народ. Хутірська філософія і віддалена од світу поезія. / П. Куліш; упоряд., передм. і прим. О. Шокала. – К.: Український світ, 2005. –384 с.: портр., іл.

Книжка містить три унікальні твори Пантелеймона Куліша , які він створив у різні періоди свого життя і в яких постає визначним історіософом, автобіографом, філософом, народознавцем, педагогом, культурологом, релігієзнавцем, публіцистом, поетом, драматургом. Першодруки цих творів побачили світ у 40-х, 60-х, 70-х роках ХІХ ст. й два з них (історіософський і філософсько-публіцистичний) одразу було конфісковано й знищено (збереглося лише по кілька примірників). Це видання повертає раритети великого українського творця в національний культурний простір.

Бібліотека ОІППО

Серпень 2024 р.